

Szakmai beszámoló
a Kiscelli Múzeum – Fővárosi Képtár 1971. Párhuzamos különidők című kiállításáról

NKA pályázati azonosító: 105106/07471

Helyszín: Kiscelli Múzeum Templomtér, 1037 Budapest, Kiscelli u. 108.

Időpont: 2018. október 12 – 2019. március 24.

Kurátorok: Hegyi Dóra, László Zsuzsa, Leposa Zsóka, Róka Enikő, Százados László

A kiállítás koncepciója

A kiállítás két meghatározó művészgeneráció összetett viszonyrendszerét vizsgálta, anélkül, hogy esztétikai vagy történelmi ítéletet mondana. Igyekszik feltárni és bemutatni a műveket, létrejöttük közegét: az eltérő és egyidejűleg létező művészetfogalmakat, az egymással szembenálló pozíciókat, vitákat, és végső soron a hatalom és művészet bonyolult kapcsolatát.

Két egykorú műcsoportból kiindulva mutat rá a kiállítás a Kádár-korszak képzőművészetének párhuzamos jelenségeire. Az időpont mindkét esetben 1971, tágan értelmezve az 1968–1973 közötti időszak, melyben részben azonos történelmi „erőtényezők” hatnak: az új gazdasági mechanizmus légköre, a magát a modernitás pártfogójaként látó és láttató hatalom, melynek viszonya a képzőművészet legújabb irányzataihoz épp bizonytalanok. A kiállításon két nemzedék lép színre, közöttük számos kapcsolat kimutatható.

A Templomtérben olyan művészek munkái láthatók, akik az ötvenes években a szocialista realizmus kívánalmaihoz igazodtak, majd a kultúrpolitika enyhülését követően művészileg továbbléptek, modernizálódni tudtak. Műveik tökéletesen megfeleltek az 1956 után meghirdetett politikai programnak, a sztálinizmussal szakító, modern szocialista állam eszményének, ezért szakmai pozícióikat sikeresen megerősítették. Történetük 1971-ben, a jelen kiállítást rendező intézményhez kapcsolódik. A Budapesti Történelmi Múzeum (melyhez a Kiscelli Múzeum tartozik) újonnan megnyitott budavári épületében, az építészetileg teljesen átalakított, a múlt emlékét eltörölni szándékozó modern enteriőrökben 1971-ben kultúrpolitikai jelentőségű tárlatok kaptak helyet. Az év tavaszán Hincz Gyula és Somogyi József kiállítása az 1970-es Velencei Biennáléről érkezett, ősszel pedig Domanovszky Endre gyűjteményes anyaga mintegy főpróbája volt a művész 1972-es biennále-szereplésének.

A másik műcsoport, amelyet az Oratóriumban mutatunk be, a második nyilvánosságához és egy jóval fiatalabb generációhoz kötődik. A hatvanas évek végén jelentkező művésznemzedék számos kísérletet tett arra, hogy bejusson a művészet intézményeibe, mielőtt ezek kudarcai miatt kialakította volna saját félnyilvános intézményeit. Az egyik ilyen kísérlet Beke László művészettörténész 1971-es *Elképzelés* című felhívásához kapcsolódik, melyben „egy csupán gondolatban realizálódó”, de „pontosan dokumentált” kiállítás anyagához kért műveket 28 fiatal művésztől. A megszólított művészek, többek között Bak Imre, Erdély Miklós, Jovánovics György, Keserü Ilona, Lakner László és Tót Endre a megelőző években egy új, a képzőművészet hagyományos ágait és műfajait meghaladó programmal jelentkeztek. A magyar művészettörténet-írásban az *Elképzelés* projekthez kötődően 1971-et tekintik a magyar konceptualizmus kiindulópontjának. A kiállításon Beke gyűjteménye mellett most először láthatók azok a lapok, melyeket Kovalovszky Márta művészettörténész a székesfehérvári István Király Múzeumba tervezett *Elképzelések* kiállításra gyűjtött össze. A kiállítást, mely szintén a konceptuális művészet első megnyilvánulásait mutatta volna be végül nem engedélyezték.

A két mikrotörténeti fókuszú kiállítást egy eseménytörténet kapcsolja össze, mely dokumentumok és eredeti műtárgyak segítségével a korszak (1968–1973) párhuzamos, kultúrpolitika által meghatározott művészeti történéseit, a projektek közvetlen szellemi kontextusát jeleníti meg.

A kiállításon először láthatóak olyan, a korszakban készült képzőművészeti műsoraiból válogatott anyagok, melyeket a Magyar Televízió archívuma erre az alkalomra digitalizált. A látogató számára megidézik a kor művészeti eseményeit a híradó részletek, valamint az új televíziós műfajként megjelenő magazinműsorok.

A két *Elképzelés* akció és a múzeum kiállítás- és gyűjteménytörténete, egy épületben két helyszínen bemutatva, ráirányítja a figyelmet az egyidejű, de a történeti emlékezetben markánsan különváló jelenségekre és végső soron a múlt rekonstrukciójának az összetettségére. Erre utal a kiállítás Ernst Blochtól kölcsönzött alcíme, a *párhuzamos különidők*.

A múzeum által felkért képzőművész, Kaszás Tamás ezek közé a *párhuzamos különidők* közé iktat be újabb alternatív valóságszinteket és értelmezési tartományokat. Kaszás Tamás Korniss Dezsőnek az *Elképzelés* projekt számára milliméterpapírra készített TÉRRÁCS-tervét emeli ki, s a Kiscelli Múzeum udvarán létrehozta annak 1:1-es, a képzelet és a megvalósulás határán letáborozó, „félkész” változatát. Korniss Dezső volt a fiatalabb és az idősebb avantgárd nemzedék közötti egyik legmeghatározóbb összekötő művész, aki generációjából egyedülként maga jelentkezett, hogy részt kíván venni Beke László projektjében. Kaszás Tamás beavatkozása a Templomtérré is kiterjed. El Liszickij 1927-ben megvalósított *Absztrakt kabinetjéből* kiindulva teremt meg a hatvanas-hetvenes évek fordulóján született monumentális művek és dokumentumok bemutatási közegét. Kaszás munkája kiállítás a kiállításban: többfunkciós műtárgy, díszlet, szemléltető eszköz, Patyomkin-fal, be- és körüljárható, ideiglenes építmény. A műveket és hozzájuk kapcsolódó elképzeléseket idézőjelbe helyező értelmezési keretet nyújt, és felkínálja a befogadó számára a lehetőséget, hogy saját múltához való viszonyát is újraértelmezze.

A kiállítás megvalósulása

A kiállítás az elmúlt évtized legnagyobb vállalkozása volt Kiscellben, lényegében a múzeum összes időszaki kiállítási terét elfoglalta, sőt az udvarra is kiterjedt. Tökéletesen illeszkedett az elmúlt négy év kiállítási programjába, melynek fókuszában a múzeumi gyűjtemény és a kortárs művészet összekapcsolása állt. A képtári gyűjtemény újraalapítása a Kádár-korra tehető, így a gyűjteménytörténeti kutatások és a kiállításpolitikai ebben az esetben is összeköthető volt. A kiállítás egyben az eddigi legnagyobb kollaboratív projektnek tekinthető: az együttműködők között találunk egy kortárs művészt, valamint az öt kurátor közül három nem a múzeum munkatársa volt, hanem más intézményekben dolgozó szakember. A múzeumi misszió része a különböző tudások és szempontok beemelése, s ezek közvetítése, ami jelen esetben maradéktalanul megvalósult, ahogyan Kaszás Tamás installációi révén a Képtár kortárs képzőművészeti küldetésének is eleget tett.

A kiállításon majd 200 mű került bemutatásra, rendkívül eltérő léptékű és műfajú alkotások: az A/4 papíroktól, kisméretű fotóktól a 6 méteres gobelinig, a mobilszobortól az egész udvart betöltő fából készült installációig. Ezeknek a rendezése, installálása és interpretálása rendkívüli figyelmet és kitartást igényelt. A kiállításához mintegy 30 teremfelirat és 50 bővített tárgyfelirat készült, az *Elképzelések* anyagában egy 40 leírást tartalmazó füzet segítette a látogatók tájékozódását. A szövegekből egy válogatást lefordítottunk angolra, amelyet a kiállításban látogató külföldiek szintén egy füzet formájában kaphattak kézhez.

A kiállítás különlegessége volt az MTVA archívumából és a Nemzeti Filmarchívumból megszerzett filmanyag, amelynek egy részét korábban nem lehetett látni kiállításon, a legtöbbet erre az alkalomra digitalizáltak.

A kiállításhoz megjelentettünk egy 338 oldalas katalógust, melyben 10 tanulmányt és a kiállítás anyagát adtuk közre.

Templomtér

Belső udvar, installáció

Oratórium-folyosó

Oratórium

A kiállítás fogadtatása

A kiállítás megrendezésekor nagyszámú látogatóra számítottunk, hiszen az elmúlt években erőteljesen megnövekedett a szakmai és közönség érdeklődés a Kádár-korszak iránt. Feltételezésünket a sajtómegjelenések és a látogatói számok egyaránt igazolták. A sajtómegjelenések listáját alább csatoljuk.

A kiállításon a kurátorok 12 alkalommal tartottak vasárnapi tárlatvezetést, melyen összesen 292 fő vett részt.

A kiállítás a téma és módszertan, valamint a műtárgyanyag miatt rendkívül népszerű volt az egyetemek körében. A kurátorok összesen 182 egyetemistát vezettek végig 15 alkalommal. A legfontosabb oktatási intézmények a következők voltak:

- Magyar Képzőművészeti Egyetem kurátor szak
- Magyar Képzőművészeti Egyetem restaurátor szak
- Magyar Képzőművészeti Egyetem festő szak
- ELTE művészettörténet szak
- ELTE kulturális örökség szak
- Metropolitan Egyetem
- Esterházy Károly Egyetem
- CEU történész hallgatók
- PPKE művészettörténet szak
- Színház- és Filmművészeti Egyetem

A felsőoktatási intézményeken kívül jelentős szakmai érdeklődés is mutatkozott. A legfontosabb hazai és külföldi csoportok, akik szakmai vezetéseken vettek részt az alábbiak voltak.

Magyar szakmai és civil szervezetek:

- Vintage és Kisterem Galéria gyűjtői
- OFF Biennálé stáb
- Magyar Nemzeti Galéria
- Magyar Nemzeti Múzeum

Külföldi szakmai csoportoknak angol nyelvű vezetések:

- ICOM nemzetközi konferencia, múzeumigazgatókkal és egyetemi oktatókkal
- Lipcse, Hochschule für Buchkuns
- Adam Mickiewicz Institut
- Basis Wien és The National Museum of Contemporary Art of Romania muzeológus csoport
- Juliet Bingham Tate Modern London + Közép-Európai Akvizíciós Bizottság
- Christelle Havranek Kunsthalle Praha és prágai kurátorok

Összességében a kurátorok 52 alkalommal összesen 871 főt vezettek.

A kiállításhoz kapcsolódóan a tranzit.hu-val közösen megrendezésre került a *Parallel Nonsynchronism: Times and Places in Cold War Eastern Europe* című nemzetközi konferencia is, mely egyben a mezosfera.org lapszám bemutatója is volt. Ebben a mezosfera számban megjelent a kiállításhoz kapcsolódó szövegválogatás angol nyelven, ami online hozzáférhető.

MKE, diákoknak vezetés

Szakmai nap

Nemzetközi konferencia

Finisszázs és katalógusbemutató